

PRVI FESTIVAL SLOVANSKIH NARODNIH PLESOV V JUGOSLAVIJI

ANTON PODBEVŠEK

Festival slovanske glasbe in slovanskih narodnih plesov je za nami. O njem so izčrpno poročali vsi naši listi, ki so tudi objavili številne fotografije.

Kaj je bil namen festivala? Kakor je poudaril podžupan prof. Jarc v uvodu brošure o festivalu, je hotel »čim večjemu številu gostov na črti 1200 km od Triglava do Gjevgljije in od Požarevca do Krka in Korčule pokazati prvič kolikor toliko sistematično zbrane značilne jugoslovanske plese (igre). Festival slovanskih narodnih (jugoslovanskih, čeških, poljskih in bolgarskih plesov) naj bi nam dal zaslutiti vso njih lepoto v površnem prerezu. Posebej pa naj bi zbudil ta festival v Jugoslovanih našo zavest, da ne dopustimo, da bi ti folkloristični biseri obledeli ali se celo izgubili.«

Pokroviteljstvo nad festivalom je blagovolila prezeti Nj. Vel. kraljica Marija. To visoko odlikovanje je bilo gotovo najvišje priznanje pomembnosti festivalskih prireditev v dneh od 6.—9. septembra.

Festival je izvajalo 19 plesnih skupin iz vseh delov Jugoslavije, iz Češke, Poljske in Bolgarije. Žal, da ni bilo v Ljubljano koroških Slovencev, ki bi imeli predvajati »visoki rej pod lipo«. Avstrijska vlada jim je namreč v zadnjem trenutku prepovedala udeležbo, čeprav je bil festival izrazito in izključno kulturnega značaja brez vsake politične primesi.

Festival so otvorili Čehi s »Kmetiško svatbo« in sicer v opernem gledališču. Začel se je po zaslugi Plzenčanov odlično in z resničnim triumfom. Ljubljanska publika se je razgrela ter je izražala svoje polno zadovoljstvo na način, ki je povedal milim češkoslovaškim gostom, da jih sprejema z odprto dušo in radostnim srcem ne le kot glumce radovaljce, nego predvsem kot brate po krvi in duhu. A tudi naši gostje so nato znova pokazali, da se počutijo med nami kakor med svojimi. Z vžigajočo vnemo in očitnim veseljem so podajali svojo predstavo, ki je dokazala večno istino: severni in južni Slovani smo ena sama družina.

Naslednje dni, 7., 8. in 9. septembra so se vršili slovanski plesi na sokolskem telovadišču poleg velesejma. Vsemu telovadišču so dajale prevladujoči značaj barve. Barve trobojnic, barve narodnih noš... Po sviranju »Sloge« in govoru podžupana prof. Jarca so namesto Ziljanov otvorili plesno slavnost ob 17. uri Bolgari pod vodstvom prof. Coneva. Skupina je na mah očarala vse gledalce s svojimi pestrimi narodnimi nošami. Ob spremstvu gajde, kavale in gosli so zaplesali Bolgari živahna kola, v katerih se je izražala izredna dinamika in ritmika bolgarskih narodnih kol. Njih ples je bil temperamenten, spremljan s prešernimi moškimi vzkliki in vriski, ves predan nebrzdanemu občutju življenjske radosti.

Druga točka je bilo starodavno črnomaljsko kolo, ki ga je organiziralo društvo »Bela Krajina«. Plesale so ga same ženske iz Bele Krajine, vse v noši te pokrajine. Belo kolo se je ob petju starih plesnih pesmi razvijalo po plesišču kakor živa ilustracija k slovanski pravljici. Iz prvotne obredne zmernosti je naraslo k temperametnejšemu plesu, izražajočemu svatovsko radost mladega življenja. Belokrajinsko kolo ob spremljanju gosli in ob petju je pokazalo, da se nam je v Beli Krajini ohranil izredno lep narodni ples.

Skupina iz Istre je bila navdušeno sprejeta in je zaplesala »halun« ob spremljevanju »roženic« ali »sopel«. Vsi plesalci so nastopili s svojimi ženami. Ples Istranov je po svoji vnanji enoličnosti verna podoba istrskih tal, ki so ga inspirirala narodni duši. Iz njega čutiš nekaj prastarega. Enolična, monotona melodija dvojnica mu daje otožno spremljavo, ob kateri se samo kdaj pa kdaj razživi v strastnejši ritem. In vendar je tudi ta ples v vsej svoji ritmični vzdržnosti prežet z erotičnimi motivi. Redkokdaj je vizija Istre, »sirotice Istre«, vstala tako živo pred nami kakor ob spremljevanju tega kola, ki ga je poslalo na naš festival zagrebško emigrantsko društvo »Istra«.

Sledila so šumadijsko-resavsko-levačka kola, ki jih je zaplesala skupina iz Dubokega pri Jagodini. Njihove živahne plese so spremljale gosli, harmonika in bas. Muzikalno in koreografsko ima to kolo nekatere splošne značilnosti srbskega kola, pa tudi nekatere zanimive lokalne posebnosti. Iz njega čutiš življenjski vzgon ljudstva, ki živi na plodovitejših tleh in si lahko privoščiti več radosti. Godba živahno sodeluje s plesalci in soustvarja občutje vedrega razpoloženja. Žal, da je vnanjo učinkovitost nekoliko motila nenotnost nošnje (ljudski plesalci s kravatami!).

Kolo z otoka Krka (iz Dobrinja) je bilo temperamentnejše od istrskega. Poseben ton so mu dale moške narodne noše, spominjajoče na mornarje. Kolo je močno razgibano in ga posebno označuje to, da se večkrat razplete v posamezne plese, »trojke«, ki jih pleše plesalec z dvema partnericama.

Nastopili so zopet Bolgari, ki so tokrat s čudovito spretnostjo izražali prizore iz narodnega življenja. Vsega skupaj so zaplesali 20 različnih plesov, ki so jih deloma spremljali s petjem in vriski. Kot posebno značilne omenjam stareško, postensko, skačanko, gankino, osmico, kukurigo in račenico. Živahnost plesov je vprav prešla na občinstvo, tako da jih je ob odhodu nad vse prisrčno pozdravljalo.

Ob tem drugem nastopu Bolgarov se je že toliko zmačilo, da so osvetlili plesišče žarometi. Plesi v

umetni luči in v polmraku celotnega okolja so imeli svojevrsten čar.

Slovaška skupina iz Novega Sada je zaplesala nato slovaško besedo. Lepe, pisane narodne noše so se med plesom kar prelivale. Sedaj veseli ritem je prešel zopet v resnejšega, tako da so se harmonični gibi zlivali z godbo v izredno lepo, občuteno enoto. Za občinstvo je bil to po vnanji dekorativnosti in plesni razgibanosti višek večera. Slovaško kolo je ritmično tako slikovito, kakor so pester barve njihovih noš. Je izraz mladega, svežega, kulturno neizčrpanega naroda, ki kaže polno življenjsko silo. Razigrano in sproščeno se odvija kolo, motiv za motivom se živo menjava in razen majhnih galantnosti ni v njem nič ceremonielnega. K vnanjemu uspehu je seveda dokaj pripomoglo tudi veliko število sodelujočih. Igrala je godba »Sloge«.

Za zaključek je nastopila mogočna skupina rusalij iz Gjevngelije. Najprej so prikorakali moški, vsi v enotnih nošah, s sabljami v rokah, nato pa njihove žene z robci v rokah. Nihče bi ne verjel, kako se je preprosto ljudstvo vživelo v veličastno viteško igro, ki po svoji dinamiki gotovo nima para. Svojevrstna je bila tudi godba, kateri je dajal takt izredno močan boben. Iz rusalij se je oglašalo nekaj legendarno davnega in oddaljenega današnjemu življenjskemu občutju. Oživeli so vizijo macedonskih iger in junaških tekem.

V soboto 8. septembra so dosegle festivalske svečanosti s slovesnim sprevedom narodnih noš po mestu in s popoldanskim nastopom zopet na sokolskem telovadišču poleg velesejma svoj višek. Ljubljana je bila že na vse zgodaj na nogah. Ljubljancani in številni gostje od blizu in od daleč, ki so prihitali na festival, so že mnogo prej, preden je spreved narodnih noš ob 10:30 krenil s telovadišča po Bleiweisovi, Gospodovski, Tavčarjevi in Miklošičevi cesti čez Marijin trg in Stritarjevo ulico do mestnega magistrata in potem naprej po mestu, zavzeli mesta na trotoarjih ob vsej tej progi, da bodo v špalirju pozdravili mimohod. Mladi in stari so bili enaki v svoji vnemi in so čakali uro, dve uri na svojih postojankah in se ves čas nestrpno ozirali v smer, v kateri je bil napovedan obhod. Vsa okna in balkoni ob cestah in trgih so bili zasedeni od gledalcev in marsikje so si pripravili cvetja, da bodo z njim pozdravili slovanske goste. Prav veličastno sliko je nudila množica pred pošto, na Marijinem trgu, kjer je zavzela vse stopnišče pred cerkvijo, Prešernov spomenik in trimostje, in pa na Mestnem trgu, kjer je bil napovedan pozdravni nagovor.

Spreved so začeli skavti kot reditelji, za njimi skupina kmečkih fantov na konjih in nato sokolska godba. Za njo so stopali Bolgari v svojih pestrih nošah in s praporom na čelu, pa Poljaki in Poljakinje v rdeče in zlato vezeneh bluzah, vsi v cvetju in trakovih, in bratje Čehoslovaki, fantje v črnih plaščih in klobukih, dekleta v rožnatih krilih. Potem je sledila revija jugoslovanskih narodnih noš. Najprej znamenita skupina Korčulanov iz Blata, ki so tako naglo osvojili simpatije Ljubljanec in vsega festivala, z veliko državno trobojnico na čelu, s starinskimi

Ziljanka

meči ob bokih in s svojim turobnim bobnom. Pa lirično lahke, bele slavonske noše iz Andrijevec pri Brodu, Baranjski iz Belega Manastira v črnih škornjih in kosmatih šubarah in njihova dekleta v dragoceno pestrih oblekah, dekleta in fantje v temnih odelih iz Dobrinja na Krku, pa fantje in dekleta v kratkih črnih krilih iz Dubokega pri Jagodini. Za njimi skupina iz Gjevngelije, s skrajnega juga, v rdečih opankah in rdeče in rjavo vezeneh nošah, žene posebej apartno oblečene, možje pa s svetlimi handžari v rokah, mrki in lepi, kakor je bila mrka in lepa borba Srbov s Turki za svobodo. Pa spet lahke, bele, z rdečim tkane obleke hrvatske skupine iz Lupoglava, naši Slovaki iz Novega Sada v visokih škornjih in dekleta, vsa v srebru in barvah, pa Srbi iz Požarevca in iz Skoplja v črnem in rjavem, pa spet Subotičanke v rožnatih odelih, možje pa v črnem in v škornjih. In potem Belokrajinke iz Adlešič v pisanih rutah in krilih in njihovi fantje, Črnomaljeci in Črnomaljke v belem, Istrani v temnih sukničih in Istranke v rdečih rutah in rožnatih predpasnikih. Za godbo »Sloge« pa morje slovenskih narodnih noš in na koncu skavti. Tako je šel spreved po mestu, povsod navdušeno pozdravljan in zmerom iznova zasipavan s cvetjem. Skoraj vsaka skupina je imela svojo originalno godbo s seboj in godci, ki so venomer godli, so vzbujali mnogo zanimanja.

Kumpanija

Istrska plesna skupina

Kajkavsko kolo

Kolo iz Skopske Črne gore

Na Mestnem trgu se je sprevod strnil v zbor pred magistratom, kjer so z balkona pozdravljali mimo-hod gostov ban dr. Marušič, ljubljanski župan dr. Puc, podžupan prof. Jarc in častne predsednice damskega komiteja: dvorna dama Tavčarjeva, županja Olga Pucova in soproga komandanta dravske div. oblasti Cukavčeva. Zastopniki narodnih noš iz Jugo-

slavije, Bolgarije, češkoslovaške in Poljske so položili k spomeniku kralja Petra Osvoboditelja lep venec z narodnimi trakovi vseh štirih držav. Župan dr. Puc je s kratkim nagovorom pozdravil vse goste, predvsem čehoslovake, Bolgare in Poljake ter izrekel obžalovanje, da Slovenci od onkraj Karavank niso smeli na to veličastno kulturno narodno slavje. Pri tej priliki je množica občinstva navdušeno vzklikala Korošcem. V svojem govoru je dr. Puc naglasil, da je raznolika pestrost slovanskih narodnih noš, ki jo kaže sprevod, obenem značilno znamenje slovanske vzajemnosti. V tej raznolikosti je naša vrednost, vse nas pa veže ena duša in ena kri. Z vzkliki Jugoslaviji in slovanski vzajemnosti je g. župan sklenil svoje besede, godba pa je intonirala državno himno. Med občim navdušenjem, ki je zajelo vse mesto, in med cvetjem, ki se je vsipalo z oken, se je sprevod pomikal čez Mestni trg, čevljarski most, Dvorsko nabrežje in Dvorski trg, Kongresni trg, Šelenburgovo ulico in Aleksandrovo cesto ter po Bleiweisovi cesti do velesejma, kjer je bil razhod. Kakor že prejšnji dan, se je tudi na praznik 8. septembra in v nedeljo 9. septembra vse mesto razvilo v eno samo lepo, decentno, veselo plesišče. Posamezne skupine so na ulicah, na vrtovih in po lokalih improvizirale plese ob spremljevanju svojih dud, frul in tamburic in so zmerom privabile mnogo radovednega in hvaležnega občinstva.

Ob 15. uri se je nato vršil drugi veliki plesni nastop na sokolskem telovadišču. Zaradi praznika je bilo zanimanje občinstva tokrat še mnogo večje kakor prejšnji dan in pred impozantnim portalom na voglu Lattermanovega drevoreda se je že mnogo pred pričetkom, pa tudi ves čas, kar so trajali plesi, stekalo celo morje ljudi. Pri vходу je bila tolikšna gneča, da so reditelji z velikim naporom vzdrževali red. Tribune in stojišča so bila zasedena do zadnjega kotička. Na prireditvi je sodelovala železničarska godba »Sloge«, v odmorih pa je zapelo nekaj pesmi okrog 320 pevcev in pevk združenih pevskih zborov Hubadove župe pod vodstvom pevovodij Premelča in Venturinja.

Ples so začeli Poljaki s krakowjakom, oberekom, mazurko, trojakom, lawiczackim in še z nekaterimi

Črnomaljsko kolo

Bolgarska plesna skupina

drugimi točkami. Nastopili so v treh parih, dekleta v lepih rdečih in modrih oblekah in visokih čevljih, fantje pa v belih odelih in škornjih z ostrogami. Pri občinstvu so vzbudili ogromno navdušenje, dasi so te poljske narodne plesne prikrojili nekoliko v stilu baleta.

Za njimi so nastopili naši Istrani od društva »Soče« - matice z zelo lepim buzetskim kolom ob spremljavi stare istrske godbe z violino, trompeto, kontrabasom in klarinetom. Njihov priprosti ples, pri katerem so se zbrali mladi in stari ljudje in ki je pokazal mnogo pestrih figur, je žel mnogo odobravanja.

Sledilo je baranjsko kolo, ki so ga zaigrali fantje in dekleta iz Belega Manastira, dekleta v pisanih predpasnikih in s srebrom tkanih bluzah, fantje pa v visokih škornjih in črnih šubarah.

Nato zopet Poljaki z mazurko, kakor se pleše v okolici Loviča, in s trojakom iz Zgornje Šlezije. Mnogo navdušenja je zbudil zlasti drugi ples, ki v lepih figurah simbolizira borbo dveh fantov za dekleta. Poljski plesalci, ki so pri vsakem plesu presenečali z novimi, zmerom lepšimi narodnimi nošami, so morali na koncu dodati svojemu trojaku še nekaj variant, s čimer so se vnovič izkazali umetnike v plesu.

Nato so prišli fantje in dekleta iz Subotice z bunjevačkim in momačkim kolom. Dekleta so nosila dolge kite in rože v laseh ter rožnata krila, fantje pa srebrno pestre bluze, visoke škornje in jahalne hlače. Podali so dva lepa, tiha, vase zamišljena ritmična plesa.

Originalen je bil nastop skupin iz Lupoglava, ki je zaplesala drmeš, staro sito, polko, dučec in cigano. Ko so s svojim orkestrom s tamburicami stopili na plesišče, fantje v dolgih, belih hlačah s pisanimi rutami na glavi, so se najprej globoko priklonili. Ples so izvajali z brhko lahkoto in vriskaje ter so med rajanjem in vriskom na koncu odšli s plesišča.

Poljaki so nato v originalnih kostumih izvajali še znameniti ples Goralov.

Za zaključek je nastopila skupina iz Blata na Korčuli s kumpanjijo, staro viteško igro, predstavljaajočo boj med domačini in gusarji. Borben in zanosen je bil že sam način, kako so prihajali na plesišče. Pred

Moreška

Rusalije iz Gjevgejlje

njimi prapor, tamburlin in dude, nato pa vrsta mož v pestrih narodnih nošah s starinskimi meči ob bokih. Za njimi so korakale žene v dolgih, belih krilih in belih bluzah, z rdečimi trakovi v laseh. Z bojnim klicem so stopili možje na oder, žene pa so zdaleč gledale. Vojvoda je pred začetkom igre pokleknil in molil, kakor je včasih molil poveljnik pred bojem za

Slovaški plesni par

zmago. Plesalci so nato izvlekli meče in med sviranjem dud se je pričel ples, ki je vseboval vse polno pestrih, zanimivih in težkih variant borbe otočanov z gusarji.

V nedeljo 9. septembra se je vršil tretji plesni nastop na sokolskem telovadišču, tokrat ob 19. uri. Pred ogromno množico občinstva so ob svitu žarometov nastopile skupine iz Adlešičev, iz Andrijevcov pri Slavonskem Brodu, iz Skopske Črne gore, iz Korčule in pa ponovno Bolgari.

Vsi plesi so bili veliko doživetje in je množica vse nastopajoče viharno aklamirala. Posebno burno je pozdravila Bolgare, katerih vodja prof. Conev je spregovoril nekaj pozdravnih besed pred mikrofonom in med drugim poudaril, da je kulturno vzajemno sodelovanje med Jugoslovani in Bolgari najboljša pot za doseg nacionalne in državne enotnosti med obema slovanskima vejama na Balkanu. Izrekel je tudi željo, naj bi se vsako leto vršil v Ljubljani festival slovanskih narodnih plesov.

Prisrčno je bilo zaigrano adlešičko kolo, presenčila sta slavonsko kolo in kolo iz Skopske Črne gore, ki ga je vodil Borisav Aršić, šef oddelka za turizem na banski upravi v Skoplju. To kolo je bilo zelo elementarno in je napravilo na vse najgloblji vtis.

Najlepša in najzanimivejša atrakcija na večeru pa je bila moreška, ki so jo predvajali Korčulani v si-

jajnih, originalnih kostumih. Stara viteška igra z meči je bila tako dramatična in slikovita, da ji je občinstvo kljub dolgemu izvajanju sledilo do konca z veliko napetostjo.

Na koncu je predsednik glavnega prireditvenega odbora podžupan prof. Jarc izrekel zahvalo vsem skupinam, ki so s svojim sodelovanjem pripomogle festivalu do tako veličastnega uspeha, posebej toplo pa se je zahvalil pokroviteljici festivala Nj. Vel. kraljici Mariji, ki je z veliko ljubeznijo in zanimanjem spremljala ves potek plesnih svečanosti.

Festival je privabil v Ljubljano mnogo tujcev iz inozemstva. Navzoči so bili dopisniki bolgarskih, čeških, nemških, francoskih, danskih, angleških in celo ameriških listov, ki so vsi objavili navdušena poročila o festivalu.

Potek festivala je zvočno snemalo filmsko podjetje »Svetloton« iz Zagreba. Film je lepo uspel in že kroži po naši državi in v inozemstvu. Nedvomno bo mnogo pripomogel, da bo vzbudil zanimanje za narodne plesne vse vrste predvsem med narodom samim in njegovimi plesalci, ki se naj jim vzbudi — kakor je zapisal podžupan prof. Jarc v festivalski brošuri — »zavest, da so v zvezi z narodno nošo stari običaji in zlasti stari plesi nekaj dragocenega, kar se ne tiče samo njih, ampak je sploh folkloristično dragoceno blago.«

Prizor iz češke kmetiške svatbe